

*Л. В. Козак, к.е.н., доцент,
декан економічного факультету,
Національний університет «Острозька академія»,
e-mail: lyudmyla.kozak@oa.edu.ua*

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ РИНКОВОГО ПОЗИЦІЮВАННЯ ВИРОБНИКІВ ЗЕРНОВОЇ ТА М'ЯСНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

**Козак Людмила
Макроекономічні чинники
ринкового позиціонування
виробників зернової та м'ясної
продукції в Україні**

**Kozak Liudmyla
Macroeconomic factors
of the market positioning of grain
and meat producers in Ukraine**

Останнє десятиліття характеризується динамічністю розвитку та швидкою зміною контрагентів на більшості світових ринків продовольчих товарів і сільськогосподарської продукції. На окремих з них Україна характеризується вдалою торговельною експансією, на інших — стан і тенденції кон'юнктури свідчать про неконкурентоспроможність вітчизняних виробників. Названі тенденції позиціонування аграрних підприємств України на внутрішньому та зовнішньому ринках сільськогосподарської продукції значною мірою обумовлені факторами макроекономічного середовища.

Пошуки шляхів підвищення ефективності ринкового позиціонування аграрних підприємств сприяли появі теоретичних ідей щодо створення сприятливого ринкового середовища. Такий висновок ґрунтується не лише на основі вивчення зарубіжних першоджерел, але й багатьох досліджень українських науковців, зокрема Андрійчука В. [1], Бураковського І. [4], Волощенко Л. [3], Боднар О. [7], Єранкіна О. [2], Кюстера У. [5], Кузнецової А. [4], Кравчука В. [4], Ленівової Г. [3], Осташко Т. [3], Тітаренка В. [1] та ін. Однак, незважаючи на значну кількість праць з цієї проблематики, пропонуване дослідження є актуальним, оскільки розкриває особливості впливу чинників макроекономічного середовища на функціонування окремих ринків сільськогосподарської продукції.

Метою дослідження є оцінка ефективності ринкового позиціонування виробників зернової та м'ясної продукції в Україні на внутрішньому та світовому ринках і визначення впливу на означені процеси макроекономічних чинників, зокрема перебігу світової фінансової кризи та вступу країни у СОТ.

До сукупності макроекономічних параметрів, які формують торговельні умови аграрних підприємств, як правило, відносять рівень інфляції, відсоткових ставок, динаміку обмінного курсу, сальдо платіжного балансу, чистий зовнішній борг тощо. Цей вплив може бути як позитивним, так і негативним залежно від конкретних умов. У будь-якому випадку, всі параметри макроекономічного середовища певною мірою піддаються контролю та впливу держави, яка, застосовуючи певні інструменти, може створювати певний захисний механізм внутрішнього ринку.

Стрімка девальвація гривні наприкінці 2008 р. — початку 2009 р. стала визначальним чинником цінової кон'юнктури на внутрішньому ринку сільськогосподарської продукції, що, у свою чергу, спричинило зміни обсягів зовнішньоторговельних операцій, їх товарну та географічну структуру. Щодо ринку зернових та олійних культур зниження обмінного курсу спричинило позитивний ціновий ефект у співвідношенні між світовими цінами та цінами на внутрішньому ринку. Це суттєво вплинуло на підвищення рівня реального тарифного захисту внутрішнього ринку в Україні, незважаючи на зниження ставок митного тарифу, дозволило вітчизняним виробникам отримати певний запас міцності у вигляді підвищення цінової конкурентоспроможності зернової продукції на світовому ринку. Зазначений позитивний ціновий ефект дещо втрачався через високі темпи інфляції в нашій країні порівняно із її торговельними партнерами, однак він буде лишатися упродовж певного часу. Для вітчизняних виробників м'яса девальваційні процеси мали шоківий вплив. Високі темпи зростання витрат у тваринництві, дефіцит м'яса на внутрішньому ринку призвели до перевищення цін над світовими, а тому зниження обмінного курсу мало негативний ціновий ефект. За нашими розрахунками, починаючи з 2010 року, ефективний курс національної валюти, що забезпечував би цінову конкурентоспроможність виробленого в Україні м'яса ВРХ і свиней, коливався навколо позначки 8,70—9,50 грн/дол. США.

Після вступу у СОТ суттєвих змін зазнали система захисту внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції. У ході переговорного процесу щодо вступу до СОТ Україна погодилася знизити середньозважений митний тариф на імпорт продукції сільського господарства з 18,19 до 10,07 % і використовувати його лише у двалерному начисленні, тобто у відсотках до митної вартості товарів [4, с. 22]. Україні не залишено можливості

захищати національного виробника імпортними квотами та іншими заборонами на імпорт, використовувати мінімальні імпорتنі ціни як індикатор для здійснення державних інтервенцій на внутрішньому ринку тощо. Досить жорсткими є зобов'язання України у сфері використання санітарних і фітосанітарних заходів. Із вступом України до СОТ пом'якшилися обмеження на експорт м'яса та насіння соняшнику, їй заборонено використовувати обов'язкові мінімальні експортні ціни на сільськогосподарську продукцію. Високий ступінь адміністрування експортних операцій і постійна зміна їх умов призводить до додаткових витрат експортерів, які, маючи сильну ринкову владу, перекладають відшкодування зазначених видатків на сільськогосподарські підприємства.

Отже, ефективність ринкового позиціонування сільськогосподарських підприємств в Україні значною мірою обумовлюється системою державних регулятивних заходів у сфері зовнішньої торгівлі. Суттєвий вплив на їх результативність справляли перебіг світової фінансової кризи 2008—2009 рр. і вступ України в СОТ. Нижчий рівень тарифного захисту аграрного сектору створює для нього нерівні умови конкуренції та є обмежуючим чинником застосування ефективних стратегій в ринковому позиціонуванні.

Література

1. Андрійчук В. Г., Титаренко В. Тенденції розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України та потреба впровадження ефективної моделі інтеграції її у світове господарство // Зовнішня торгівля: проблеми та перспективи: 36. наук. праць. — Вип. 4. — Ч. 2. — К.: УАЗТ, 2000.
2. Єранкін О. О. Маркетинг в АПК України в умовах глобалізації : монографія / О. О. Єранкін. — К. КНЕУ, 2009. — 419, [5] с.
3. Осташко Т. О., Волощенко Л. Ю., Ленінова Г. В. Внутрішній агропродовольчий ринок України в умовах СОТ / Осташко Т. О., Волощенко Л. Ю., Ленінова Г. В.; відпов. ред. д-р екон. наук, проф. В. О. Точилін. — К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2010. — 208 с.
4. Членство України в СОТ: огляд зобов'язань та коментарі до них . Аналітичний огляд / [І. Бураковський, В. Кравчук, А. Кузнєцова, та ін.]. — К.: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2008. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ier.kiev.ua>
5. Koester U. Grundzüge der landwirtschaftlichen Marktlehre. — 4 Auflage. — München: Vahlen, 2011. — 413 S.